

MAHAFFY

MAHAFFY IV: "lofty genius is far removed from flawlessness"

Wanneer ik in april de reeks over Mahaffy afsluit met een vijfde stukje zijn er precies twee jaar verlopen sinds ik voor de Frons over Mahaffy begon te schrijven. Bij een dergelijke verspreide productie raakt natuurlijk iedere lezer het spoor bijster. Dus maar weer 'een korte samenvatting van het voorafgaande': John Pentland Mahaffy was een Anglo-Ierse classicus, oud-historicus, papyroloog, musicus, cricketspeler, jager, dominee en 'wit'. En dan heb ik nog niet alles genoemd, kortom, een zeer veelzijdige en kleurrijke figuur. Mahaffy werd in 1839 geboren, in Zwitserland, en groeide op in Duitsland en Ierland. Hij studeerde aan Trinity College Dublin (TCD) en was vanaf 1864 tot zijn dood in 1919 aan die instelling verbonden. Geschreven heb ik over Mahaffys inderdaad kleurrijke, zo niet excentriek^c persoonlijkheid, over zijn aanwezigheid bij het derde eeuwfeest van de Leidse universiteit in 1875 en over de verhouding tussen Mahaffy en zijn meest befaamde leerling Oscar Wilde, die mogelijk een deel van zijn verbale kunnen en in ieder geval zijn liefde voor Griekenland aan Mahaffys voorbeeld en onderricht te danken had.

In dit en het volgende stukje zal het wetenschappelijk werk van Mahaffy centraal staan: kleurrijk, accoord, maar had Mahaffy ook als wetenschapper wat in zijn mars? Om te beginnen kunnen we vaststellen dat zijn productie zeer aanzienlijk was: een grote reeks boeken, pamfletten, artikelen en ingezonden brieven handelend over zeer uiteenlopende onderwerpen: natuurlijk de klassieke Oudheid in al zijn facetten, maar ook filosofie (Mahaffys eerste liefde), Dublins universiteits- en architectuurgeschiedenis (zijn laatste liefde), reisverhalen, politiek, visssport, (s)preken, onderwijs en opvoeding en alerhande miscellanea, zoals 'On the introduction of the ass as a beast of burden into Ireland', een artikel nog lange tijd vrij algemeen bekend als 'Mahaffy on the ass'. We beperken ons hier tot

Mahaffys oud-historisch oeuvre: ruim twintig boeken en boekjes, ruim honderd artikelen. Een aanzienlijke prestatie voor iemand die veel tijd spendeerde aan dineren en converseren (Oliver St. John Gogarty dichtte over Mahaffy: 'who not amongst myrtles, / But rather wouldst be / Amongst the élite at a banquet, in the/ shade of a family tree'), aan vissen en jagen en natuurlijk aan besturen, zoals iedereen weet fnuikend voor de wetenschappelijke productiviteit. Mahaffy had zich echter voorgenomen nimmer minder te schrijven dan vijf pagina's per dag en dan zit men al gauw boven de tweeduizend pagina's per jaar: in druk slinkt dat natuurlijk weer, maar het is toch niet mis. Maar is Mahaffys werk ook de moeite waard?

De oordelen lopen sterk uiteen: D.B. Monro, de bekende Homeroskenner, schreef naar aanleiding van Mahaffys *Social Life in Greece*: "Mr. Mahaffy has the advantage of being one of a people with whom the imagination, if it has not attained to the Greek perfection of form, has at least the Greek freedom from the domination of hard fact". Dit soort kritiek zien we vaker (hoewel geregeld minder elegant gesteld): Mahaffy zou onzorgvuldig en oppervlakkig te werk gaan, zijn werk vol zitten met ongefundeerde oordelen en wilde parallellen, etc. Aan de andere kant is er echter ook lof, o.m. van de kant van onverdachte beoordelaars als Von Wilamowitz en Th. Reinach en later in zijn leven verwierf Mahaffy vijf eredoctoraten en het lidmaatschap van acht wetenschappelijke academies. Een dergelijke discrepantie in de waardering van Mahaffys werk verdient verklaring. Henry Jackson, professor Grieks te Cambridge en Mahaffy gunstig gezind, beweerde dat Mahaffy alles wist, maar aangezien anderen dat feit niet onder ogen wilden zien verweten ze hem oppervlakkigheid. Leuk bedacht, maar in werkelijkheid lijkt het eerder een vooroordeel jegens Ieren (zie de woorden van Monro, hierboven geciteerd) een rol te spelen en Mahaffys scherpe pen droeg in bepaalde kringen ook niet direct bij aan zijn populariteit. Bovendien wist Mahaffy niet alles en was zijn werk inderdaad niet boven alle kritiek verheven.

Mahaffy was de laatste dit te ontkennen en gerechtvaardigde kritiek werd door hem ook meestal in dank aanvaard. Hij zei onomwonden productiviteit te stellen boven perfectionisme, een all-round oriëntatie boven specialisatie. Hij deed zulks niet zonder zelfingenomenheid: zijn lievelingscitaat (uit 'Longinus') luidde: "lofty genius is far removed from flawlessness" (critici van

Mahaffy merkten op, dat 'Longinus' sprak over dichters, niet over historici!). Maar dit citaat was voor Mahaffy zeker geen excuus om maar wat aan te rommelen: zijn afwijzing van perfectionisme en specialisatie kwam voort uit zijn opvatting van de geschiedschrijving, geen exacte wetenschap, maar 'a science of probabilities' en uit zijn mening omtrent het doel van het schrijven over de Oudheid, nl. zoveel mogelijk mensen met die Oudheid in aanraking brengen: "I think scholars are to blame in putting forth what they know in such a form as to repel and disgust the average reader. The days are come when Greek history and literature will not remain their place in our education if we keep them all to ourselves". Om 'the average reader' bij zijn vertogen te betrekken bediende Mahaffy zich van veelvuldige vergelijkingen tussen heden en verleden. Met name het preken en moraliseren kon hij niet laten: hij was immers een dominee (een zeer orthodoxe dominee, maar toch sterk beïnvloed door zijn evangelisch milieu) en bestudering van de Oudheid was in zijn ogen slechts een zinnige bezigheid wanneer men er lering voor het heden uit trok. Omgekeerd probeerde hij de Oudheid te verklaren door het signaleren van allerlei analogieën met zijn eigen tijd. Hoewel beide praktijken nog tijdens Mahaffys leven uit de mode raakten (niet in het minst door de inspanningen van J.B. Bury, een leerling van Mahaffy !) wist hij van geen wijken en het moet gezegd, het resultaat is een zeer levendige literatuur.

De levendigheid van zijn werk komt ook voort uit zijn neiging zijn teksten te doorspekken met verassende vergelijkingen en persoonlijke commentaren en terzijdes. Ook dit was andere oud historici/classici, meer strict in de wetenschappelijke leer, een doorn in het oog, maar Mahaffy woof hun kritiek van irrelevantie enigszins geërgerd terzijde: de enige vraag die in zijn ogen telde, was: kunnen deze droge beenderen leven?" En leven deden ze in het werk van Mahaffy. Weinigen zullen zoveel gedaan hebben voor de popularisering van de Oudheid als Mahaffy: een gebrek aan exactheid was de prijs die betaald moest worden voor breedheid van visie, vlotheid, leesbaarheid. Met dit probleem wordt nog dagelijks gestorwd en het zal wel onoplosbaar zijn. We kunnen dus Mahaffy zijn enkele misgreep niet echt verwijten: het is het een of het ander. Bovendien was verreweg het meeste dat hij schreef wel degelijk verantwoord: Mahaffy was een kundig filoloog, had een voor

zijn tijd opmerkelijke kennis van de moderne talen, die hem in staat stelde op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen op het continent, en beschikte over een all-round belezenheid (alleen technische onderwerpen liet hij links liggen) gepaard aan een ijzeren geheugen. Bovendien beschikte hij over een intuïtie die hem zelden in de steek liet: zo wees hij op het belang van Mycene en Minos nog voordat Schliemann en Evans dat deden en ook in andere controversen, bijvoorbeeld rond de mythe-verklaring, gokte hij op het winnende paard.

Wat betreft de meer dubieuze passages in zijn werk moet nog worden aangetekend dat minstens een aantal hiervan door Mahaffy bewust zijn neergeschreven teneinde de opposenten uit hun tent te lokken. Mahaffy hield van de conroverse: net als die ander Ier, zijn vriend Bernard Shaw, verlustigde hij zich in een heftige polemieek (en vermocht nooit te begrijpen waarom anderen een dergelijk hoogoplopend conflict zo serieus namen en over de harde noten die gekraakt werden in toorn ontstaken in plaats van er rustig van te genieten). Maar over een aantal van de polemieken waar Mahaffy zich in stortte de volgende maal meer.

"Let us save ancient history from its dreary fate in the hands of the dry antiquarian, the narrow scholar", verzuchtte Mahaffy. Hij overdreef: vele oud-historici hebben heel leesbaar en boeiend geschreven; aan de andere kant zijn de gevaren die Mahaffy het vak zag bedreigen toch ook weer niet geheel denkbeeldig. En in dat opzicht zijn Mahaffys werken, wetenschappelijk nu op veel (maar niet alle!) punten achterhaald, nog altijd leerzaam. Maar ook prettige, ontspannende literatuur: boeken als *Social Life in Greece*, *A History of classical Greek literature*, *Greek life and thought*, *Problems in Greek History* en *The Empire of the Ptolemies* kan ik van harte aanbevelen. En de leifhebber van het genre moet vooral *Rambles and Studies in Greece* niet overslaan, een boek met velerlei fraaie bladzijden, bijvoorbeeld Mahaffy over de beroemde honing van de Hymettus: "it is very dark and not by any means so good as the honey produced in other parts of Greece- not to say on the heather hills of Scotland and Ireland. I tasted honey at Thebes and at Corinth which was much better". Terwijl hij ongetwijfeld wist dat Pausanias, Horatius, Plinius en ik weet niet wie verder nog spreken over de licht-getinte, bijzonder smakelijke honing van de Atheners: een onverbeterlijke iconoclast, onze Mahaffy, maar dat mag ik wel, als het niet te gek wordt.